

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості розвитку мислення в дітей дошкільного
віку із затримкою психічного розвитку

Виконала студентка групи СО4(2)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Супрун Альона Анатоліївна
Керівник: Бессараб А.О.
Рецензент: Обдес І. І.
Нормоконтроль _____ Юлія КЛЮЧКОВА

Запоріжжя
2022 р.

РЕФЕРАТ

Курсова робота 46 с., 4 таблиці, 52 джерел, 2 додатка.

Об'єкт дослідження: мислення дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Предмет дослідження: особливості мислення у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Мета: теоретично обґрунтувати, експериментально дослідити особливості мислення у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення й аналіз літературних джерел); емпіричні (спостереження, експеримент).

Дошкільний вік є сензитивним періодом розвитку мислення, результативність якого залежить від спільної та гармонійної роботи у взаємодії з усіма пізнавальними процесами.

Значення мислення в життя дошкільника із затримкою психічного розвитку дуже вагоме, адже воно створює фундамент для розвитку мовлення, пам'яті, уваги, уяви тощо. Діти зазначеної категорії характеризуються уповільненим рівнем розвитку мислення що в подальшому вимагає вдосконалення підходів до навчання та виховання дітей цієї категорії.

**ЗАТРИМКА ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ, ДОШКІЛЬНИЙ ВІК,
ПСИХІЧНІ ПРОЦЕСИ, МИСЛЕННЯ, ПІЗНАВАЛЬНІ ПРОЦЕСИ**

ВСТУП

Актуальність дослідження. Реалії сьогодення свідчать, що актуальності набуває проблема розумового виховання дітей дошкільного віку. Протягом багатьох років основні зусилля вчених, які досліджували пізнавальні процеси дітей дошкільного віку, були зосереджені на одній з основних – проблемі розвитку процесів мислення. Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави констатувати, що невпинно зростає кількість дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями, що призводить до утруднення в засвоєнні програми навчання та виховання дитини.

У працях провідних науковців, таких як В. Бондарь, Р. Боскіс, Г. Каше, С. Конопляста, Р. Левіна, В. Лубовський, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Т. Філічева, Г. Чіркїна, М. Шевченко, М. Шеремет та ін., розкрито психолого-педагогічні особливості дітей із ЗПР [17; 28; 37; 47].

Проблему розвитку дітей із затримкою психічного розвитку вивчали ще дефектологи минулого сторіччя (Т. Власова, Т. Ілляшенко, К. Лебединський, В. Лубовський, І. Марковська, В. Мачихіна, М. Певзнер, У. Ульянкова, Н. Ципіна та ін.). Вони першими почали досліджувати аспекти діагностики та корекції цього порушення. Особливості психічного розвитку дітей із затримкою психічного розвитку описували психологи: Л. Виготський, П. Гальперін, І. Дубровіна, Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонтєв, С. Максименко, В. Мухіна та ін.

Питання корекції затримки психічного розвитку дітей розглядали такі вчені, як: І. Агафонова, М. Безруких, С. Громбах, І. Дубровіна, С. Єфімова, Б. Круглов, О. Рацул, Т. Сак, В. Синьов, В. Степанов, А. Фурман, С. Шевченко та ін. Теоретичний аналіз літератури з проблеми дослідження свідчить про недостатність цілісних уявлень про стан сформованості мислення в дітей із затримкою психічного розвитку.

Прийняття загальної вимоги до розвитку означає суттєвий перегляд тих конкретних вимог, які ставляться до дітей у процесі навчання. Якщо раніше йшлося лише про набування певних знань і навичок, то тепер з усією гостротою постає проблема оволодіння такими прийомами і способами, які давали б їм змогу самостійно здобувати знання й використовувати їх під час розв'язування нових завдань.

Працюючи з дітьми дошкільного віку, постала проблема з визначенням правильних методик роботи, тож було вирішено діагностувати рівень сформованості наочно-образного мислення в дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку, зокрема використовуючи казку як метод діагностики.

Об'єкт дослідження – мислення дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Предмет дослідження – особливості мислення в дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально дослідити особливості мислення в дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати психолого-педагогічну літературу з досліджуваної теми;
- 2) діагностувати рівень сформованості наочно-образного мислення в дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.
- 3) розробити методичні рекомендації з розвитку наочно-образного мислення в дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку вдома.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення й аналіз літературних джерел); емпіричні (спостереження, експеримент)

Для проведення практичної частини було використано такі методики: «Читання казки»; «Що було далі?»; «Що спочатку, а що потім?»

Методологічне підґрунтя дослідження:

— положення про закономірності та особливості психічного, психофізичного, особистісного розвитку дітей (Л. Божович, Л. Виготський, В. Крутецький, М. Лісіна, В. Мерлін та ін.);

— теоретичні положення про роль мислення в становленні особистості (Л. Виготський, П. Гальперін, С. Рубінштейн та ін.), ідеї про загальні і специфічні закономірності розвитку мислення дітей (В. Мухіна та ін.);

— вчення про пластичності і універсальні здатності мозку до компенсації порушених функцій (Т. Ахутіна, А. Лурія і ін.);

— положення про провідну роль спеціального (корекційного) навчання в розвитку дітей із затримкою психічного розвитку (У. Ул'єнкова, С. Шевченко).

ВИСНОВКИ

На основі теоретичного аналізу літературних джерел було з'ясовано, що проблему розвитку дітей із затримкою психічного розвитку вивчали ще дефектологи минулого сторіччя (Т. Власова, Т. Ілляшенко, К. Лебединський, В. Лубовський, І. Марковська, В. Мачихіна, М. Певзнер, У. Ульянкова, Н. Ципіна та ін.). Вони першими почали досліджувати аспекти діагностики та корекції цього порушення. Особливості психічного розвитку дітей із затримкою психічного розвитку описували психологи: Л. Виготський, П. Гальперін, І. Дубровіна, Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Максименко, В. Мухіна та ін. Питання корекції затримки психічного розвитку дітей розглядали такі вчені, як: І. Агафонова, М. Безруких, С. Громбах, І. Дубровіна, С. Єфімова, Б. Круглов, О. Рацул, Т. Сак, В. Синьов, В. Степанов, А. Фурман, С. Шевченко та ін.

При цьому порушенні у дітей спостерігається особливості розвитку всіх психічних процесів.

Так, можна простежити, що діти мають низький рівень сприйняття, що проявляється в збільшеному періоді часу для обробки отриманої інформації, виникають труднощі в обробці інформації, що надходить, збіднілий обсяг знань про навколишній світ. Наявні також проблеми орієнтації в просторі, виникають труднощі в просторовому гнозесі.

Наявні також особливості розвитку уваги, а саме це проявляється в низькому рівні концентрації, що проявляється в нездатності дитини зосередитися на завданні, швидке відволікання; низький рівень стійкості проявляється в нездатності робити щось протягом довгого періоду. Більше порушена довільна увага.

Особливості прояву порушення пам'яті полягає в зниженні обсягу пам'яті та швидкості запам'ятовування, мимовільна пам'ять знижена, наочна пам'ять переважає над словесною, механічна пам'ять порушена.

Мовлення дітей із ЗПР характеризується бідністю словникового запасу, недостатньою сформованістю граматичних конструкцій мовлення. Діти не вживають прислів'їв, яскравих висловлювань, поширених речень, фразеологічних виразів, художніх засобів. Труднощі в узагальненні схожих понять.

Під час проведення дослідження робота проводилася індивідуально та у підгрупах, у дітей виникали труднощі у виконанні завдань, а саме: боротьба пізнавального інтересу та пізнавальної потреби; виділення істотних ознак, класифікувати матеріал, визначати що зайве, дати повне пояснення своїм діям та мотивам.

Порушення мовлення впливають на інтелектуальний розвиток вищих рівнів пізнавальної діяльності, що визначається тісним взаємозв'язком мислення і мовлення, обмеженістю соціальних, зокрема мовленнєвих контактів, у процесі яких відбувається пізнання дитиною навколишньої дійсності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та проведення діагностування рівня наочно-образного мислення в дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку дало змогу розробити методичні рекомендації для батьків. Було відібрано та вміщено практичні та ефективні поради, які допоможуть батькам ще краще розвивати наочно-образне мислення дітей вдома.

Використання казки в процесі навчання сприяє емоційній привабливості об'єкта пізнання, зв'язок нових інтересів з існуючими; задачний підхід при здійсненні навчальної діяльності; значущість знань та усвідомлення їхньої необхідності для досягнення конкретної мети; особистісний смисл та

привабливість діяльності; психологічні основи конструювання навчальних текстів для дошкільнят .

Підбиваючи підсумки всьому сказаному вище, потрібно відзначити, що робота над поставленими завданнями була виконана в повному обсязі та показала високі результати.